KÖTÜ HUYLAR
(KÖTÜ SANMAK-KUSUR ARAŞTIRMAK-ARKADAN ÇEKİŞTİRMEK)

Değerli Müminler!

Bugün sizlere kötü huylardan söz etmek istiyorum.

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوا كَث۪يرًا مِنَ الظَّنِّۘ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَلَا
تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًاۜ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ اَخ۪يهِ مَيْتًا
فَكَرِهْتُمُوهُۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَح۪يمٌ.

"Ey müminler! Zannın çoğundan kaçının, çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin. Biriniz ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden, çok esirgeyendir."[126]

Ayet-i Kerime'de üç huy yasaklanmakta ve bunlardan uzak durulması istenmektedir.

126 Hucurât, 49/12.

1. Kötü Zan

Zan, sebepsiz yere başkasını suçlamak. Bilgi ve belge olmadan bir kimsenin kötü bir iş yaptığını sanmak. Başka bir ifade ile bir ihtimale dayanarak hüküm vermek, yersiz töhmette bulunmaktır. Sağlıklı bilgi ve görgüye dayanmadan hüküm vermek, yanılmamıza sebep olabilir. Duyduğumuz şeylerin çoğu doğru olmayabilir, hatta bir kısmı da kin ve düşmanlığın ürünü olabilir. Biz duyduklarımızı iyice araştırmadan söyleyecek olursak yanılmış olabiliriz. Halbuki bu konuda Kur'an bizi uyarıyor:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌۜ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُو۬لٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُ۫لًا.

"Bilmediğin bir şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül bunların hepsi ondan sorumludur."[127] buyuruluyor.

Peygamberimiz de:

كَفَى بِالْمَرْءِ اِثْماً اَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ

"Her işittiğini söylemek, insana yalan olarak yeter."[128] buyurmuştur.

Peygamberimiz, her işittiğin sözü söyleme, diyor. Çünkü işittiğimiz her söz doğru olmayabilir. Doğru değil ise yalan söylemiş oluruz. Yalan ise büyük günahlardandır.

Yine Peygamberimiz buyuruyor:

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ

"Kötü zanda bulunmaktan sakının. Çünkü zan, sözlerin en yalanıdır."[129]

Zannın hepsi günah değildir. Zaten ayette, zannın hepsinin değil, kötü olan zannın günah olduğu ifade ediliyor. Hüsn-ü zan ise günah değildir.

127 İsrâ, 17/36.
128 Müslim, "İman", 3.
129 Buhâri, "Edeb", 58, Müslim, "Birr", 9.

Bir kimsenin kötü olduğunu ifade eden bir sözü duyduğumuz zaman, kesin bir bilgi ve belgeye dayanmayan bu söz karşısında iyi zanda bulunmamız, günah olması şöyle dursun, tavsiye edilmektedir.

Hz. Aişe'ye yapılmış iftira olayı var. Bu konuda hadis kitapları olayı bütün detayları ile nakletmektedir. Biz olayı anlatacak değiliz. Ancak Kur'an-ı Kerim bu yalan ve uydurulmuş haberi duyanların buna inanmak yerine, iyi zanda bulunmaları gerektiğini bildirmekte, şöyle buyurulmaktadır:

لَوْلَٓا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِاَنْفُسِهِمْ خَيْرًاۙ وَقَالُوا هٰذَٓا اِفْكٌ مُبِينٌ.

"Bu iftirayı işittiğiniz zaman, iman eden erkek ve kadınlar, kendi (din kardeş)leri hakkında iyi zan besleyip de, "Bu, apaçık bir iftiradır." deselerdi ya!"[130]

Hz. Ömer, bu yalan haberi duyar duymaz hiç kuşku duymadan bunun apaçık bir iftira olduğunu söyleyenlerdendir.

Merhum Elmalılı Hamdi YAZIR bu ayet-i kerime'yi tefsir ederken ayette işaret edilen bir hususu şöyle açıklıyor:

"Zannın kaynağı nefiste bir kıyastır. Bir kimse nefsinde kendi hakkında caizdir diyebildiği ölçüdedir ki, kendisine benzettiği kimseler hakkında nefsi bir kıyas ile bir zanda bulunur. Halbuki inanan erkeklerle kadınların kendi nefislerinde fena şeylere cevaz vermemeleri, nezih olmaları gerekir. Bu sebeple kötü bir söz işittikleri zaman kendilerinden kuşku duymadıkları gibi kendileri gibi saymaları gereken müminler hakkında da iyi zanda bulunmaları, suçsuzluğun asıl olduğunu bilmeleri, açık ve görünen halin aksine olan delilsiz sözlere iftira demeleri gerekir."

İşte buna örnek birisi, Ebu Eyyüp el-Ensari (ra.) eşi kendisine:

–İnsanların Hz. Aişe hakkında söylediklerini duymadın mı? deyince, Ebu Eyyüp:

–Evet o yalanı duydum. Peki sen bu işi yapar mısın? diye sormuş, o:

130 Nûr, 24/12.

–Hayır, yapmam, deyince Ebu Eyyüp:

–Öyle ise vallahi, Aişe senden hayırlıdır, sen böyle bir şey yapmayınca o hiç yapmaz, demiştir.[131]

Evet değerli müminler, zannın hepsi günah değildir. Günah olan zan, bilgisiz, belgesiz olarak başkasını suçlamaktır. İyi zanda bulunmak, günah olmadığı gibi ayet ve hadisle de tavsiye edilmiştir. İyi sandığımız kimse, zannettiğimiz gibi değil ise bize bu zandan ötürü bir sorumluluk yoktur. Çünkü kesin bilmediğimiz bir konuda kişilere ancak, iyi zanda bulunabiliriz. Kötü zanda bulunacak olursak, Allah'ın emrine aykırı hareket etmiş olmakla günah işlemiş oluruz.

İnsanlar hakkında iyi zanda bulunmamız gerektiği gibi Allah hakkında da iyi zanda bulunmamız gereklidir.

Allah Teâlâ bir kudsi hadiste şöyle buyuruyor:

اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِى بِى

"Ben kulumun bana olan zannının yanındayım."[132] Yani kulum beni nasıl zannederse ben öyleyim. Peygamberimiz de:

لاَ يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلاَّ وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللّٰهِ

"Her biriniz ancak Allah'a iyi zanda bulunarak ölsün."[133]

حُسْنُ الظَّنِّ مِنَ الْاِيمَانِ

"İyi ve güzel zan imandandır."[134] buyurmuştur.

Demekki âyette yasaklanan zan kötü zandır, gereksiz yere insanları suçlamaktır.

131 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, III, 273.
132 Buhârî, "Tevhid", 15; Müslim, "Tövbe", 1; Tirmizî, "Zühd", 51; İbn Mâce, "Edeb", 58.
133 Müslim, "Cennet", 81, 82; Ebu Dâvud, "Cenâiz", 13; İbn Mâce, "Zühd", 14.
134 Ebu Dâvud, "Cenâiz", 13.

2. Kusur Araştırmak

Ayet-i Kerime'de yasaklanan ikinci husus da kusur ve ayıp araştırmaktır. Müslüman kendi kusur ve eksiklerini gidermeye çalışacak, başkasının ayıplarını araştırmayacaktır. Çünkü kusursuz, hatasız insan olmaz. Başkasının hatalarını araştırmak yerine kişi kendi hatalarını görmeye ve onları gidermeye çalışacaktır. Peygamberimiz bu konuda da bizi uyarıyor ve şöyle buyuruyor:

"Müslümanların eksiklerini, ayıplarını araştırmayın. Her kim Müslümanların ayıplarını araştırırsa Allah Teâlâ da onun ayıbını izler ve evinin içinde de olsa onu rezil ve rüsvay eder."[135]

Bir başka hadisi şerif de şöyledir:

إِنَّكَ إِنِ اتَّبَعْتَ عَوْرَاتِ النَّاسِ أَفْسَدْتَهُمْ أَوْ كِدْتَ أَنْ تُفْسِدَهُمْ

"Müslümanların ayıplarını, gizli hallerini araştırmaya kalkışırsan onları ifsat etmiş, ya da nerede ise bozmuş olursun."[136]

Hadisi şerifte çok önemli bir noktaya işaret edilmiş oluyor. O da şudur: Müminin gizli olarak işlediği ve açığa çıkmasını istemediği bir günahı araştırarak yüzüne vurur veya onu başkalarına söylersen, o kimseyi, bu günahı açıktan açığa yapmaya yöneltmiş olursun. Bu kimse gizli olarak işlediği bu günahı açıktan açığa yapacak olursa, başkaları da onu örnek alır, böylece o günahın yayılmasına sebep olmuş olursun.

Bir kötülüğün yapılmasını arzu eden vebale girmiş olur. Allah Teâlâ buyuruyor:

اِنَّ الَّذ۪ينَ يُحِبُّونَ اَنْ تَش۪يعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌۙ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ.

"İnananlar arasında kötü söz ve davranışın yayılmasını seven kimseler için dünyada da ahirette de acı veren bir azap vardır. Her şeyi Allah bilir, siz bilmezsiniz."[137]

---

135 10. Tirmizî, "Birr", 83.
136 Ebu Dâvud, "Edeb", 44.
137 Nûr, 24/19.

Ukbe b. Amir'in kâtibi Duhayn şöyle demiştir :

Komşularımız vardı. İçki içiyorlardı. Ben onlara içki içmemelerini öğütledim. Fakat vazgeçmediler. Ukbe b. Amir'e dedim ki:

–Bizim şu komşularımız içki içiyorlar. İçmemeleri konusunda kendilerini uyardım, dinlemediler. Onlara polis çağıracağım. Ukbe:

–Onları bırak, dedi. Sonra ben Ukbe'ye bir kere daha başvurdum ve:

–Bu komşularımız içki içmekten vazgeçmiyorlar. Ben onları polise şikayet edeceğim, dedim. Bu defa Ukbe:

–Sana onları bırak dedim. Ben Peygamberimizden şöyle buyurduğunu işittim:

"Kim bir ayıp görür de onu örterse, toprağa diri diri gömülen bir kız çocuğunu diriltmiş gibi (sevap kazanmış) olur."[138]

Bir gün bir adam getirilmiş ve:

Bu adam sakalından şarap damlayan falancadır, denilince, İbn Mes'ud (ra.):

–Biz tecessüsten, ayıp ve kusur araştırmaktan men olunduk. Bize bir şey açık olursa gerekeni yaparız, cevabını vermiştir.[139]

3. Gıybet Etmek

Ayet-i Kerime'de yasaklanan üçüncü husus da gıybettir. Gıybet, bir kimsenin arkasından hoşlanmayacağı bir şey söylemektir.

Ebu Hureyre (ra.) diyor ki, Peygamberimiz:

اَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ ». قَالُوا اَللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَعْلَمُ. قَالَ ذِكْرُكَ اَخَاكَ بِمَا
يَكْرَهُ. قِيلَ اَفَرَاَيْتَ اِنْ كَانَ فِى اَخِى مَا اَقُولُ قَالَ اِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدِ
اغْتَبْتَهُ وَاِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ

138 Ebu Dâvud, "Edeb", 45.
139 Ebu Dâvud, "Edeb", 44.

–Gıybet nedir, bilir misiniz? diye sordu.

–Allah ve Peygamberi daha iyi bilir, dediler. Peygamberimiz:

–Kardeşini, hoşlanmayacağı bir şeyle anmandır, buyurdu.

–Ya söylediğim kardeşimde varsa? diye soruldu. Peygamberimiz:

–Eğer söylediğin onda varsa gıybet etmiş olursun. Şayet söylediğin onda yoksa o takdirde ona iftira atmış olursun, buyurdu.[140]

Değerli Müminler! İnsanın en çok dikkat etmesi gereken organlarından biri hiç şüphe yok ki, dilidir.

Dil, insan vücudunda bulunan, onun duygu ve düşüncelerini ifade eden bir organdır. Bazen bu dil, öyle sözler söyler ki, öfke ve dehşet içinde bulunan kişi veya toplumu sakinleştirir. Bazen de öyle sözler söyler ki toplumları ayağa kaldırır. Bunun için insanın en çok dikkat etmesi gereken bir organdır.

Ebû Said el-Hudrî (ra.) diyor ki, Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَصْبَحَ ابْنُ آدَمَ فَإِنَّ الْأَعْضَاءَ كُلَّهَا تُكَفِّرُ اللِّسَانَ فَتَقُولُ اتَّقِ اللّٰهَ فِينَا فَإِنَّمَا نَحْنُ بِكَ فَإِنِ اسْتَقَمْتَ اسْتَقَمْنَا وَإِنِ اعْوَجَجْتَ اعْوَجَجْنَا

"Ademoğlu sabaha çıktığı zaman bütün organları dile baş eğerler ve kendi dilleri ile şöyle derler:

– Ey dil, bizim hakkımızda Allah'tan kork, biz sana uyarız. Eğer sen doğru olursan biz de dürüst oluruz. Eğer eğrilirsen biz de eğriliriz."[141]

Muaz b. Cebel (ra.) diyor ki, Peygamberimize:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَخْبِرْنِى بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِى الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِى مِنَ النَّارِ. قَالَ لَقَدْ سَأَلْتَنِى عَنْ عَظِيمٍ وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ تَعْبُدُ اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِى الزَّكَاةَ وَتَصُومُ رَمَضَانَ وَتَحُجُّ الْبَيْتَ.

140 Müslim, "Birr", 70; Tirmizî, "Birr", 23; Ahmet b. Hanbel II, 384.
141 Tirmizî, "Zühd", 60.

ثُمَّ قَالَ أَلاَ أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ الصَّوْمُ جُنَّةٌ وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ وَصَلاَةُ الرَّجُلِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ. قَالَ ثُمَّ تَلاَ: (تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ) حَتَّى بَلَغَ: (يَعْمَلُونَ) ثُمَّ قَالَ أَلاَ أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الأَمْرِ كُلِّهِ وَعَمُودِهِ وَذِرْوَةِ سَنَامِهِ. قُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ. قَالَ رَأْسُ الأَمْرِ الإِسْلاَمُ وَعَمُودُهُ الصَّلاَةُ وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ. ثُمَّ قَالَ أَلاَ أُخْبِرُكَ بِمِلاَكِ ذٰلِكَ كُلِّهِ. قُلْتُ بَلَى يَا نَبِيَّ اللّٰهِ قَالَ فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ قَالَ كُفَّ عَلَيْكَ هٰذَا. فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ وَإِنَّا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ فَقَالَ ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ يَا مُعَاذُ وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسَ فِى النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ أَوْ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ إِلاَّ حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ »

–Ey Allah'ın elçisi, beni cennete koyacak ve cehennemden uzaklaştıracak bir ameli, bir işi bana haber verir misin? dedim. Peygamberimiz :

–Çok büyük bir şey sordun. Ama yine de o (amel) Allah Teâlâ'nın müyesser kıldığı kimseye göre kolaydır.

Allah'a ibadet eder, O'na hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namazı dosdoğru kılar, malının zekatını verir, Ramazan ayı orucunu tutar, gücün yeterse haccedersin, buyurdu. Sonra devam ederek:

Ey Muâz! Sana hayır kapılarını göstereyim mi? Oruç siperdir. Su, ateşi söndürdüğü gibi, sadaka da günahları söndürür. Gecenin yarısında bir kimsenin kalkıp namaz kılması da böyledir, buyurdu. Sözüne devam ederek:

"Korku ile ve umutla Rablerine yalvarmak üzere vücutları yataklardan uzak kalır ve kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar. Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez." (Secde, 32/16-17) meâlindeki ayetleri okuduktan sonra ;

–Ey Muaz! Dinin baş direği, en yüce tarafı nedir, sana bildireyim mi? buyurdu. Ben:

–Bildir, ey Allah'ın elçisi, dedim. Peygamberimiz:

–İşin başı İslam'dır. Direği namazdır. En yüce tarafı da Allah yolunda savaştır, buyurdu. Sonra:

–Bu dediklerimden hepsinin yerini tutan nedir, söyleyeyim mi? buyurdu. Ben:

–Evet, buyur, ey Allah'ın elçisi dedim. Peygamberimiz mübarek dilini eliyle tutup:

–İşte buna sahip ol, buyurdu. Ben:

–Ey Allah'ın elçisi, biz söylediğimiz sözlerle de mi muahaza olunacağız yani sorgulanacağız? dedim. Peygamberimiz:

–Annesinin sevgilisi, herkesi cehennemde yüzüstü düşüren dillerinin biçtikleri ve kazandıklarından başkası mı sanırsın? buyurdu.[142]

İnsan vücudunda iki organ vardır, dil ve üreme organı. Bunlara sahip olan kimseye Peygamberimiz cenneti müjdelemekte ve şöyle buyurmaktadır:

مَنْ يَضْمَنْ لِى مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ

"Her kim dilini ve üreme organını kötülükten korumaya bana söz verirse, ben de onun cennete girmesine kefil olurum."[143]

Diline sahip olmayan ve düşünmeden konuşan kimse çoğu zaman farkında olmadan ve önem vermeden öyle şeyler söyler ki bu sözler sebebiyle Allah'ı kendisine darıltmış olur. Nitekim Peygamberimiz bu hususu şöyle ifade ediyor:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللّٰهِ تَعَالَى مَا كَانَ يَظُنُّ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ يَكْتُبُ اللّٰهُ لَهُ بِهَا رِضْوَانَهُ إِلَى يَوْمِ يَلْقَاهُ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللّٰهِ مَا كَانَ يَظُنُّ أَنْ تَبْلُغَ مَا بَلَغَتْ يَكْتُبُ اللّٰهُ لَهُ بِهَا سَخَطَهُ إِلَى يَوْمِ يَلْقَاهُ

142 Tirmizî, "İman", 8.
143 Buhâri, "Rikak", 23.

“Bir kimse Allah’ın sevdiği bir sözü söyler de o söz ile Allah’ın rızasına erebileceğini sanmaz. Halbuki Allah Teâlâ, o güzel ve hayırlı söz sebebiyle kıyamete kadar o kimseden razı olur. Bir adam da vardır ki, Allah’ın gazap edeceği bir söz söyler ki, o sözün kendisini Allah’ın gazabına ulaştırabileceğini sanmaz. Halbuki Allah Teâlâ o kimseye o kötü söz sebebiyle kıyamete kadar buğzeder.”[144]

Buhâri ile Müslim’in Ebu Hureyre (ra.)den rivayet ettikleri bir hadisi şerif de şöyledir:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مَا يَتَبَيَّنُ فِيهَا، يَزِلُّ بِهَا اِلَى النَّارِ أَبْعَدَ مِمَّا بَيْنَ
الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

“Bir insan anlamını düşünmeden bir söz söyleyiverir ki, o yüzden cehennemin doğu ile batı arasındaki mesafeden daha uzak bir yerine düşer.”[145]

O halde insan düşünmeden konuşmamalı, kendisine ve başkasına zarar verecek sözlerden sakınmalıdır. Yalan, iftira ve gıybet bu gibi zararlı sözlerdendir.

Meâlini sunduğumuz ayet-i kerime’de gıybet, çok iğrenç bir şekilde nitelendirilmiştir. Ölmüş bir insanın etini yemekle eş tutulmuştur.

Hz. Aişe (ra.) anlatıyor; bir gün Peygamberimiz:

–Ey Allah’ın elçisi, Safiyye’nin şöyle böyle oluşu yani boyunun kısa oluşu sana yeter, dedim (ve Hz. Safiyye’yi arkadan çekiştirmiş oldum). Peygamberimiz bu söz üzerine Hz. Aişe’yi hemen uyarmış ve:

–Aişe! Öyle bir söz söyledin ki eğer o söz denizin suyu ile karışsa her halde onun tadını ve kokusunu bozardı, buyurdu.

Hz. Aişe (ra.) diyor ki; ben yine bir gün Peygamberimize ; bir kimsenin boy bos ve davranışlarını taklit ve hikaye etmiştim. Peygamberimiz:

“Karşılığında bana dünyayı verseler bile insanı hoşlanmayacağı bir şey ile taklit ve tasvir etmeyi kesinlikle sevmem, buyurdu.”[146]

144 Tirmizî, “Zühd”, 12.
145 Buhârî, “Rikak”, 33; Müslim, “Zühd”, 6.
146 Ebu Dâvud, “Edeb”, 40.

Gıybet, az önce naklettiğimiz hadisi şerifte de ifade buyurulduğu üzere, bir insanı arkasından onun kusurunu söylemek ve çekiştirmektir.

Bu kusur, onun fiziği ile, boyu ile posu ile, ahlâkı ile, kılık ve kıyafetiyle, inancı ile ilgili olabilir. Boyu kısadır, yüzü çirkindir, ailesi kötüdür, riyakardır, yalancıdır, sahtekardır, kumarbazdır, güvenilmez gibi sözler. Bu ve benzeri kusur ve ayıpları din kardeşinin arkasından söylemek gıybettir ve iğrenç bir günahtır.

Gıybet etmek günah olduğu gibi yapılan gıybeti dinlemek de günahtır. Bir başkasının zararına olan şeyleri dinlemek şöyle dursun, müslüman boş ve faydasız sözleri de dinleyerek vaktini boşa geçirmeyecektir. Kur'an-ı Kerim müminlerden söz ederken, şöyle buyuruyor:

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَۙ.

"Müminler o kimselerdir ki, boş ve faydasız sözlerden çekinirler."[147]

وَاِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ اَعْرَضُوا عَنْهُ

"Bunlar (o kadar iyi insanlardır ki) yalan yanlış boş sözler işittiklerinde savuşup giderler, ondan yüz çevirirler."[148]

Çünkü dili gibi gözü, kulağı ve kalbi de sorumludur. Allah Teâlâ:

اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُولٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلًا.

"Kulak, göz ve kalp, bunların hepsi de yaptıklarından sorumludur."[149] buyurmuştur.

Boş ve faydasız sözlere kulak vermek böyle olunca mümin kardeşinin zararına ve aleyhine olan sözleri dinlemek ise elbette, o sözleri söylemek gibi günahtır.

Bir insanın kardeşi bir yerde çekiştirilirken, onun iffet ve kişiliğine

147 Mü'minûn, 23/3.
148 Kasas, 28/55.
149 İsrâ, 17/36.

dil uzatılırken bunu duyan kimseye düşen, dinlemek değil, buna engel olmaktır. Çünkü bir müslümanın kanı ve malı gibi ırz ve namusu da haramdır, yani her türlü saldırıdan korunmuştur.

Peygamberimiz buyuruyor:

مَنْ رَدَّ عَنْ عِرْضِ أَخِيهِ رَدَّ اللّٰهُ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

"Bir kimse kardeşinin ırz ve şerefini çekiştirene karşı onu savunursa Allah Teâlâ kıyamet günü o kimseyi cehennemden uzaklaştırır."[150]

Gıybet eden kimse günahkardır. Bu günahından kurtulmak için yalnız tövbe etmek yeterli değildir. Hem tövbe edecek, hem de gıybet ettiği, arkasından çekiştirdiği kardeşine giderek hakkını helal etmesini dileyecektir. Ancak bu şekilde o günahtan kurtulmuş olur.

Değerli Kardeşlerim! Kötü zanda bulunmak, kusur araştırmak ve arkadan çekiştirmek, evet bu üç huy Allah tarafından yasaklanmaktadır. Çünkü bunlar, kardeşliğe zarar veren çirkin huylardır. Halbuki dinimiz, müslümanları kardeş yapmış ve kardeşlikle bağdaşmayacak davranışlardan uzak durulmasını emretmiştir.

Bu konu ile ilgili Peygamberimizin bir hadisi ile konuşmamızı tamamlayalım. Ebu Hureyre (ra.) diyor ki: Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلاَ تَحَسَّسُوا، وَلاَ تَجَسَّسُوا، وَلاَ تَحَاسَدُوا، وَلاَ تَدَابَرُوا، وَلاَ تَبَاغَضُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللّٰهِ إِخْوَانًا

"Zandan (sebepsiz yere ithamdan) çekininiz. Çünkü zan, sözlerin en yalanıdır. Birbirinizin eksiğini görmeye ve işitmeye çalışmayınız. Özel ve gizli yaşantınızı da araştırmayınız. Bir de almayacağınız bir malı, alıcıyı zarara sokmak için artırmayınız. Birbirinize haset etmeyiniz, düşmanlık da yapmayınız. Birbirinize arkanızı çevirip küsmeyiniz. Ey Allah'ın kulları, birbirinize kardeş olunuz."[151]

150 Tirmizî, "Birr", 20.
151 Buhârî, "Edeb", 57; Müslim, "Birr", 9.